

Píše Michal Kosák

(E*forum, 01. 08. 2012)

Nově vydaná kniha **Jana Zábrany** (1931–1984) **Povídky** (Torst 2012, ed. Marie Zábranová a Jan Šulc) přináší třináct textů nalezených v literární pozůstalosti. Dosud z nich bylo publikováno jen osm: nedlouho poté, co byla na konci roku 1992 objevena první várka Zábranových próz čítající šestnáct povídek či náčrtů, přinesla kniha Sedm povídek (Atlantis 1993, ed. J. Šulc) výběr zahrnující dohotovené povídky a jeden text nedokončený; celek byl pak přetiskem v doslovu rozšířen ještě o jeden Zábranův „fragment reflexivního textu o vlastní zdrcující milostné zkušenosti“. V roce 2007 bylo objeveno dalších šest Zábranových próz, z nichž povídka začínající slovy Roh plakátu se odchlipuje vyšla pod názvem Princ karneval v časopise Pandora (č. 16–17/2008). Čtenář tak nyní dostává do ruky posud nejúplnější celek Zábranovy povídkové tvorby, přičemž texty nově zařazené nejsou jen nějakým okrajovým dodatkem, ale představují další a nové rysy Zábranova psaní.

Vznik většiny Zábranových povídek datuje Jan Šulc do let 1954–1957, autor však na nich dále pracoval ještě v letech sedmdesátých. Různočtení ani jinak formulovaný soupis variant ke genezi jednotlivých próz či k podobě pozdějších autorských úprav v edici k dispozici bohužel nejsou, v třetí části Ediční poznámky (s. 341–344) je alespoň zařazen přípravný materiál k povídce Liška neměla jinou šanci. Ta byla do edice pojata také ve své konečné podobě jako text bez názvu počínající slovy Otec se navečeřel... (s. 246–251). Ze srovnání obou variant je vidět, jak Zábrana eliminováním až trochu literátských přirovnání („papír se začal podobat úpisu, který podepsal doktor Faust“, s. 344) a samostatně se rozvíjejících dějových odboček pracoval na zhuštění výrazu. Z digresí zůstávají v textu někdy jen drobné stopy podílející se též – jako v případě vyprávění o lapení lišky, z kterého zbyla pouze emblematická věta „liška neměla jinou šanci“ (s. 250) – na metaforickém plánu povídky. Ukazuje se také, že hlavním problémem, který alespoň zde Zábrana řeší, jsou otázky výstavby textu a montáže drobných samostatně koncipovaných částí v sevřený tvar, a nikoli problémy „dokumentárnosti“ či „mluvenosti“, s nimiž bývá jeho výraz spojován. U povídky nazvané Vzpomínka je pak koherence textu taková, že tři vsuvky přiložené k povídce, „ovšem“ – podle J. Šulce – „bez uvedení místa, na něž je autor zamýšlel do textu vřadit“ (s. 340), si na jakémkoli místě textu takřka nelze představit, a podle mého mínění u nich půjde spíše o stopy předchozích vývojových stadií či vůbec poznámky k něčemu jinému.

Otázky kompozice byly pro Jana Zábranu podobně naléhavé i na jiné rovině: jak dokládá materiál z ediční poznámky k výboru Sedm povídek (která je v knize Povídky reprodukována), zabýval se autor promýšlením povídkového cyklu. Ten se měl zřejmě

jmenovat Vagónka Tatra Smíchov – rekonstruovat jej ale patrně dnes nelze. Proto se Jan Šulc v knize Sedm povídek přiklonil k uspořádání podle časové osy Zábranových pracovních působišť, přičemž tato kompozice ladila i s Šulcovým pojetím Zábranovy tvorby jako „jediné knihy“, jednoho „deníku“ (Povídky, s. 323). O to překvapivější je, že nové vydání Zábranových povídek je rozčleněno na samostatné části, obsahující v prvním oddílu dokončené povídky s názvem, řazené dle výše popsaného principu, v druhém dokončené, leč bez názvu, seřazené však podle nám neznámých zásad, a ve třetím nedokončenou povídku Srdce ženy. (V knize Sedm povídek byl tento rozsáhlý fragment umístěn jako šestý a podílel se ústrojně na podobě celku.) Dělení vyčleňující z prozaizovaného autorova příběhu zvlášť texty bez názvu je s Šulcovým vlastním chápáním Zábranova díla v rozporu, neodráží žádnou specifickou estetickou pozici a také není ani nijak zdůvodněno, takže o koncepci těžko mluvit. Tomu odpovídá též poněkud chaoticky rozvržená ediční poznámka, která sice přetiskuje ediční aparát a doslov ke staršímu výboru, doslov Jiřího Trávnička k samostatnému bibliofilskému vydání povídky Psovod Gerža (2010) a výběrově zmiňované nezařazené fragmenty či náčrt povídky, úhrnem však působí právě proto zcela nepřehledně. Jednu z příčin nekoncepční výstavby knihy i poznámky je asi třeba hledat v tom, že oba editoři přijali naneštěstí současně i roli redaktorů knihy a edice tak neprošla zřejmě žádnou další oponenturou. Oba editoři – Jan Šulc i Marie Zábranová – jsou sice současně zkušení redaktoři, ale tahle dvojrole se čistě uhrát nedá.